اصلاح باغات پسته از طریق جوانسازی

در اکثـر باغـات قدیمی تولید اقتصادی نیسـت و درختان در اثر نگهداری و تربیت نادرسـت باردهی قابـل توجهی ندارند و عمـر اقتصادی آنها به پایان رسـیده اسـت.در اینجا سـوالاتی در ذهن متبادر می شود که آیا:

این درختان ارزش نگه داشتن دارند؟ رشد رویشی و زایشی این درختان متوقف شده است؟ تغییر رقم پسته توجیه پذیر است؟ جوانسازی درختان نسبت به کاشـت درختان جدید توجیه زمانی و اقتصادی دارد؟ شـرایط عمومی درختان مناسب است، بدین معنی که اثراتـی از بیماری و ضعف در آنها نمایان است؟ ریشه درخت پوسیدگی ندارد؟

در بسـیاری از باغـات قدیمی، درختـان با نظم و ترتیب مناسبی کاشته نشده اند و اصطلاحاً کاشت جنگلی دارند و هرس تربیت مناسبی نیز نداشته‌اند، لذا با جوانسـازی این درختان مسن می توان علاوه بر رسیدن به باردهی بهینه، نظم بهتری به این نوع باغات داد.

به طور کلی درختان دارای دو نوع جوانه رویشـی (رشد) و جوانه زایشی (گل) هستند.

جوانه های رویشـی معمولاً در انتهای شـاخه ها و جوانب شاخه های فصل جاری در محل اتصال بین برگ با شـاخه قرار دارند. نوع دیگری از جوانه های رویشـی جوانه های نابه‌جا هسـتند که روی چوب قدیمی، جایـی که قبلاً جوانه‌ای وجود نداشـته و توسط لایه ضخیمی از پوست درخت پوشانده شده است بوجود می‌آیند. این جوانه‌ها می‌توانند از محل ریشـه، پایه (نرکها) و یا شـاخه‌های اصلی و یا در قسمت زیرین یک هرس شدید نمایان شده و رشد نمایند. شـاخه‌هایی که از این نوع جوانه ها رشـد می‌کنند می‌تواند به عنوان یک شاخه بارده، تربیت شده و مورد استفاده قرار گیرند. باید در نظر داشت که این نوع شـاخه‌ها در ابتدا نسبت به شاخه‌های اصلی درختان، اتصال ضعیف‌تری به درخت دارند. این امر به علت رشـد جوانـه از لایه خارجی چوب می باشد که به مرور زمان برطرف می شود.

بـا ایـن تفاصیـل می‌تـوان از ایـن اصـل، جهت جوانسـازی درختان پسته استفاده نمود. کما اینکه این موضوع بصورت عملی نیز انجام شـده و نتایج دلگرم کننده‌ای نیز داشته است. بعد از پیوند ظرف ۳ تا ۵ سـال درخت به باردهی قابل قبولی خواهد رسید که از نظر زمانی و اقتصادی نسبت به کاشت نهال و دوره انتظار ۱۲ تا ۱۵ ساله به جهت رسیدن به باردهی اقتصادی، توجیه‌پذیر خواهد بود.

در حال حاضر در مناطقی از نوق رفسنجان و زرند کرمان برخی باغداران از این روش برای جوانسازی باغات مسن خود استفاده می‌کنند.

در روش معمـول، که اغلب کشـاورزان برای تغییر پیوند اسـتفاده می‌کنند، برش شاخه ها معمولاً از شـاخه‌های اصلی و از بالای پیوند صورت می‌گیرد و حتمـا شـاخه‌ای نیز بـه عنوان آبکـش در نظر می‌گیرند. ولی با توضیحاتی که به آن اشـاره شـد روش دیگـری که می‌توان از آن برای جوانسـازی درختان مسـن اسـتفاده نمود، برش تنه درخت از زیر پیوند اسـت که علاوه بر جوانسازی می‌توان به محاسـنی همچون قدرت و رشد مناسب ترکه ها، تک پایه کردن و کوتاه کردن ارتفاع درختان، هرس تربیت مناسـب و انتخاب واریته پرمحصول و زمان کوتاه‌تر رسـیدن به باردهی اقتصادی اشـاره نمود. بدین منظور می توان درختانی که از نظر سـلامتی در وضعیـت خوبی قرار دارند را انتخاب و در اواخر بهمن و اوایل اسـفند، زمانی که درختان کاملا در خواب هستند از ارتفاع ۵۰ تا ۷۰ سانتیمتری سطح زمین برش داد باید به جهت جلوگیری از شکستن و یا ترک خوردن تنه درخت سـعی شود که برش در سه مرحله انجام گیرد.

بنابراین لازم اسـت ابتدا شـاخه‌های فرعی، سپس شـاخه‌های اصلی و در انتها تنه درخت برش داده شـود. بهتر اسـت تنه درخت مقداری مورب بریده شـود تا از ماندن آب و رطوبت روی قسمت بریده شده جلوگیری گردد.

لازم اسـت به جهـت جلوگیـری از نفـوذ عوامل بیمـاری‌زا و قارچ‌ها، محل برش نیز با اسـتفاده از قارچ کش و یا چسب باغبانی پوشانده شود. آبیاری درخـت بلافاصله پس از برش و همچنین تداوم آن در طول فصل رشد توصیه می شود.

با توجه به اینکه ریشـه‌های این درختان به اندازه کافی بزرگ و قوی هسـتند و علاوه بر آن به دلیل آنکه قسـمت‌های هوایـی درختان هرس شـده و مصرف درخت به حداقل رسـیده است، لذا درخت بـه اندازه کافی دارای ذخیره مواد غذایی بوده و در سال‌های ابتدایی نیازی به مواد غذایی(ازت) ندارد. در فصل رشـد، بتدریج جوانه‌ها از بین شکاف‌های پوست درختان مسن نمایان می‌شوند.

در این زمـان از بین جوانه‌ها می‌توان جوانه‌هایی را کـه از نظـر رشـد و موقعیـت در شـرایط مناسـب‌تری روی تنه قرار گرفته‌اند نگه داشـت و بقیـه جوانه‌هـا را حـذف نمـود. جوانه‌هـای حفظ شـده، در صورت آبیاری مناسـب، تا اواخر اردیبهشت و اوایل خرداد به رشد مناسبی جهت پیوند زدن می رسـند که در این زمان می‌توان با انتخاب یک پیونـدک خوب، درختانی جوان و با یک واریته مناسـب در اختیار داشـت. کما اینکه فرصت برای انجام یـک تربیت صحیح نیز بوجود می‌آید تا بتوانیم از سرمایه‌هایی که از گذشتگان به میراث گذاشته شـده است به خوبی نگهداری و استفاده نمائیم.

حجت حسنی سعدی
عضو پیوسته انجمن پسته ایران